

Г.В. Богдан, магістр, група ЕПМ-12
Науковий керівник – к.е.н., доц. Н.Л. Овандер
Житомирський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ЗЕРНОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Зерновий ринок завжди був і залишається основною галуззю аграрного сектору економіки України, яка забезпечує не тільки продовольчу безпеку держави, а й експорт сільськогосподарської продукції. Від розвитку цієї галузі залежить не тільки забезпечення населення продуктами харчування рослинного походження, а й продукцією тваринництва. Для цього є всі необхідні умови: родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови, емний внутрішній і зовнішній ринки, вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність морських портів тощо. При цьому динамічний розвиток рослинницької галузі не забезпечує населення країни продукцією тваринництва, що призводить до потреби балансувати споживчий ринок через імпорт значної частини свинини. Разом із тим, ефективність виробництва зернових культур недостатня. Тому зовнішньоекономічна діяльність для українських виробників відіграє першочергову роль як у контексті експорту продукції зернових та продуктів їх переробки, так і регулювання імпорту відповідно до вимог Світової організації торгівлі.

Питаннями розвитку вітчизняного ринку зерна та вирішення проблем становлення експортних відносин на світовому ринку займаються В. Бойко, В. Власов, С. Кваша, М. Лобас, О. Шпичак, Л. Худолій та ін. Необхідно зауважити, що ті надбання, які пов'язані з розвитком вітчизняного зернового ринку в умовах постійних трансформацій, потребують подальшого дослідження. Набуває все більшого значення пошук зовнішніх сегментів світових продовольчих ринків, а також забезпечення присутності на них вітчизняної сільськогосподарської продукції.

В Україні на початку 90-х років ХХ століття при переході до ринкових відносин для усіх галузей економіки було створено умови вільного ціноутворення, а для сільського господарства запроваджено орієнтовні ціни, які зростали значно нижчими темпами, ніж на товари і послуги, які споживаються сільським господарством, що спричинило диспаритет цін не на користь аграріїв. Це, в свою чергу, вплинуло на розвиток сільського господарства в цілому, так і на виробництво зерна.

Законодавчий почин - 28 грудня 2014 року Верховна Рада прийняла закон №72-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням». Документ передбачає, що для цілей оподаткування контрольованих операцій з імпорту/експорту визначених законом товарів, для встановлення найбільш порівнянних цін за принципом «витагнутої руки» використовуватиметься середня вартість таких товарів, що склалися на товарній біржі за декаду, що передує проведенню контрольованої операції. У свою чергу, перелік товарних бірж для кожної групи товарів визначатиметься в порядку, що встановлюватиметься Кабінетом Міністрів України.

Цінова ситуація на споживчому ринку у 2014р. характеризувалася значною інфляцією: зростання цін (тарифів) становило 24,9%, що в багато разів перевищило показник 2013р. (0,5%), і було найвищим за останні чотирнадцять років незалежності України.

Інфляція за 2014р. сформувалася за рахунок таких факторів, як економічні й політичні шоки, дисбаланси на тлі анексії Автономної Республіки Крим і антитерористичної операції на сході країни. Вагомим чинником також стали адміністративні підвищення цін одразу в декількох сегментах ринку. Це стосується насамперед масштабних підвищень тарифів на природний газ, опалення, воду, водовідведення, електроенергію, а також подорожчання транспортних і телекомунікаційних послуг.

Станом на 05.03.2015 р. ціни на продовольчу та фуражну пшеницю знизилися на 100-400 грн./тонну (табл. 1). З боку експортерів попит на пшеницю знизився через непрозору ситуацію на валютному ринку. Сільськогосподарські товаровиробники відчувають потребу в коштах для проведення весняної посівної кампанії і тому реалізують пшеницю невеликими партіями.

Ринок знаходиться в очікуванні інформації про стан посівів озимих зернових культур. На сьогодні озвучили прогнози, щодо можливого врожаю пшениці в 2015 р. на рівні 19 млн. тонн проти 25 млн. тонн минулого року.

На експортному ринку ціни не встигли закріпитися, як знову перейшли в понижувальний тренд. Ціни знизилися значно: на продовольчу пшеницю 2-го класу на 2-6 \$/т, на продовольчу пшеницю 3-го класу – на 6-7 \$/т, на фуражну пшеницю – на 5-10 \$/т на умовах поставки. Очевидно, що причиною стало значне зниження світових цін (-11,4 \$/т). Біржові котирування на американську пшеницю на Чиказькій товарній біржі не зазнали значних змін.

Таблиця 1

Рівень цін на пшеницю в Україні та в світі

Умови поставки та класи пшениці	Одиниці виміру	Ціни станом на 25.02.2015	Ціни станом на 04.03.2015	Відхилення цін 04.03.2015 до 25.02.2015, +/-
Україна				
2 клас	грн./т	4600-5000	4300-4900	(-300) – (-100)
фуражна	грн./т	4500-4700	4100-4600	(-400) – (-100)
Україна (порти Чорного моря)				
2 клас	грн./т	4800-5200	4500-5000	(-300) – (-200)
фуражна	грн./т	4600-4900	4300-4700	(-300) – (-200)
Україна (порти Чорного моря)				
2 клас	\$/т	230-235	228-229	(-2) – (-6)
3 клас	\$/т	225-227	219-220	(-6) – (-7)
фуражна	\$/т	208-210	198-205	(-10) – (-5)
Ф`ючерсний контракт на пшеницю м`яку червону озиму, США	\$/т	185	185,9	+0,9

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

За даними таблиці 1, видно, що рівень цін на пшеницю значно знизився, а саме: ціна пшениці 2 класу та фуражної пшениці - знизилась в середньому на 200-300 грн./т, ціна пшениці 2 класу і фуражної пшениці за поставки портів Чорного моря – знизилась в середньому на 100 грн./т, також світові ціни знизилась на пшеницю 2 класу в середньому на 4 \$/т, 3 клас пшениці знизився в середньому на 1 \$/т, а на фуражну пшеницю ціна знизилась в середньому на 5 \$/т. Ф`ючерсний контракт на пшеницю м`яку червону озиму, США – ціна навпаки збільшилась на 0,9 \$/т.

Зниження цін на експортному ринку повинно було б негативно вплинути на ціни внутрішнього ринку. Однак, неконтрольована девальвація гривні не дозволяє цінам зупинитися. Зростання цін на пшеницю в гривневому еквіваленті можливе за рахунок подальшої девальвації гривні, якщо вона й надалі триватиме.

Причиною зниження ефективності зернової галузі є нерозвиненість аграрного ринку й інфраструктури збуту зерна, відсутність дієвого механізму державного регулювання ціноутворення на зернову продукцію в умовах як надвиробництва зерна, так і неврожаю, високий рівень кредитних ставок і недосконалість бюджетної підтримки галузі. В сучасних умовах державне регулювання ринку зерна в Україні не відіграє стимуляційної ролі щодо зерновиробництва і поки не здатне ефективно реагувати на виклики глобальної економіки.

Основними напрямками підвищення адаптованості виробництва зернових культур в сучасних умовах є: розміщення посівів сільськогосподарських культур в сприятливих ґрунтово-кліматичних умовах, створення адаптованих сортів і гібридів до природних умов України, переведення зернової галузі на постіндустріальні моделі розвитку, забезпечення сировинної бази для розвитку біоенергетики, створення кормової бази для тваринництва, розвиток органічного виробництва, структуризація зернового ринку.

В Україні існують всі передумови для збільшення виробництва зерна, яке забезпечує не тільки продовольчу безпеку держави, а й експорт. Основною функцією держави в регулюванні зернового ринку повинно залишатися передбачення ринкової ситуації.